

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมคือการที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอยู่ร่วมกัน มีการติดต่อกันเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในสังคมก็อาศัยบรรทัดฐานหรือกฎหมายระเบียบ ประเพณีและสมมติสถานภาพพร้อมทั้งบทบาทที่เหมาะสมให้แก่บุคคลในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีมีอภิสิทธิ์และมีเกียรติ^๑ แต่ทว่าสังคมในโลกปัจจุบันเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความไร้ระเบียบ (Chaos)^๒ ตัวแปรสำคัญของสภาวะนี้อยู่บนพื้นฐานของบุคคลที่มีความแตกต่างและหลากหลายไปด้วยค่านิยมทัศนคติภาษาศาสนาความต้องการ ผลประโยชน์และกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้น ด้วยความแตกต่างของบุคคลผนวกเข้ากับความพยายามที่จะดำรงและรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองเอาไว้ จึงเกิดความไม่สมดุลกัน ไม่เข้าใจกัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความไม่พอใจซึ่งกันและกันจนทำให้สัมพันธภาพสิ้นสุดลงและอาจลุกลามเกิดเป็นสถานการณ์ของความขัดแย้งได้ ดังในโลกปัจจุบันยุคโลกาภิวัตน์กระแสการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นไปในมิติทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีวัฒนธรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมไทยปัจจุบันอย่างรวดเร็วและรุนแรง ความขัดแย้งในหลากหลายรูปแบบได้ปะทุขึ้นและสะท้อนออกมาเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนกว่าแต่ก่อน มีการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่ขัดแย้งกันจนเกิดเป็นปรากฏการณ์ประท้วงหรือม็อบที่เกิดขึ้นกันบ่อยครั้งจนถึงขั้นปะทะกันทำร้ายกันก็มี ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

^๑ จานงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๓.

^๒ ทฤษฎี “ไร้ระเบียบ” (Chaos Theory or Theory of Complex System) เป็นแนวคิดทางฟิสิกส์ใหม่ซึ่ง Ilya Prigogine ได้นำเสนอในงานเรื่อง The Law of Chaos โดยชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับความไร้ระเบียบนี้ทำให้นักวิทยาศาสตร์และนักสังคมศาสตร์ต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับพื้นฐานของกฎธรรมชาติใหม่เนื่องจากความคิดที่ผ่านมา วิทยาศาสตร์มักจะมองกฎธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้อย่างตายตัว ซึ่งแนวคิดนี้ได้เปลี่ยนไปเมื่อมีการค้นพบทฤษฎีเรื่อง Chaos เพราะแนวคิดนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า รากฐานของธรรมชาติ คือสภาวะแห่งการไร้เสถียรภาพ ดูเพิ่มเติมใน ยุค ศรีอาริยะ, มายาโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถิธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๑-๑๑๕.

ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การแย่งชิงทรัพยากรน้ำ การแย่งชิงที่ดินทำกินและแม้กระทั่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างแพทย์กับคนไข้ในการเรียกร้องค่าเสียหายกรณีที่ผู้ป่วยเสียชีวิตหรือพิการ เช่น

“ข่าว จำคุก ๒๗ ปี ช่างกลปทุมวันยิง นศ. อุเทนฯ ดับคาไว้สถาบัน จากเหตุนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ คณะวิศวกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกวิทยาเขตอุเทนถวาย ถูกนักศึกษาช่างกลปทุมวันใช้ปืนยิงเสียชีวิต ๑ บาดเจ็บอีก ๓”^๓

“ข่าว ช่างกลกร่างแทงอริเก่าขณะดื่มน้ำฟิวเจอร์พาร์ครังสิต อำเภอรัญนิรจังหวัดปทุมธานี ทำให้มีผู้ถูกแทงและถูกยิงได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต”^๔

“ข่าว จีแท็กซี่มดกัดทำยรถ คนขับรถแท็กซี่ถูกกัดด้วยงูพิษงูเงินสด ๔,๕๐๐ บาท และสร้อยคอพร้อมพระเครื่อง ๓ องค์ จากนั้นถูกมัดมือและขังไว้ใต้ฝากระบะโปรงรถ”^๕

“ข่าว จับ ๒ โจ้ ชุกยาบ้า จี้จยย.เร่ขาย ขยายผลรวบยกก๊วน ดำรวจจับกุม ๒ ้วยรุ่นอายุ ๑๔-๑๗ ปี ชุกยาบ้าใส่กางเกงขั้้นในจีรจัดกรยานยนต์ตระเวนขาย ก่อนขยายผลบุกจับเพื่อนร่วมแก๊งค้ายันพักอีก ๕ คน พร้อมยึดของกลาง กัญชาเกือบ ๑ กิโลกรัม และยาบ้า ๘๐ เม็ด”^๖

จากตัวอย่างในข่าว นับว่า ความขัดแย้งและความรุนแรงแทบทั้งหมดเป็นเรื่องของการละเมิดศีล อันก่อให้เกิดผลร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน จนทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย ดังที่คุณสมพนธ์ บุญคุปต์ กล่าวไว้ว่า “เมืองไทยเป็นเมืองพุทธที่สอนไม่ให้ฆ่าสัตว์ ด้ชีวิต ทำไมมีการฆ่าคน ฆ่าสัตว์ ขโมย คีมสุรา ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่ผิดต่อหลักศีลทั้งสี่และทำอย่างเปิดเผยในอนาคตถ้าคนไทยเป็นชาวพุทธแต่ชื่อโดยไม่วัรักษาศีล ประเทศก็คงจะเสื่อมลงเรื่อย”^๗

บุคคลอยู่ในสถานที่ชุมชนหรือสังคมมีความขัดแย้งในหลากหลายรูปแบบได้ปะทุขึ้นและสะท้อนออกมาเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนมากกว่าแต่ก่อนนั้นเป็นเพราะคนในสังคมทำตัวออกห่างจากศีล คือไม่ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมและยังมองว่าคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องล้าสมัย ยิ่งกว่านั้นคนหนุ่มสาวในปัจจุบันยังมองว่าธรรมะเป็นเรื่องของ

^๓ http://www.maticon.co.th/news_detail.php?newsid=128227518&grpid=03&catid=no

[๑ เมษายน ๒๕๕๔].

^๔ http://www.maticon.co.th/news_detail.php?newsid=1278890696&grpid=03&catid=no

[๑ เมษายน ๒๕๕๔].

^๕ หนังสือพิมพ์ ข่าวสด, (๒๘ มกราคม ๒๕๕๔) : ๑๑.

^๖ <http://www.pattayadailynews.com/th/2010/1109/จับ-2-โจ้-ชุกยาบ้า-จี้จยย-1/>

[๑ เมษายน ๒๕๕๔].

^๗ สมพนธ์ บุญคุปต์, พระศาสนากับปัญญาชนยุคปัจจุบัน, (ม.ป.ท., ๒๕๓๗), หน้า ๒๒-๒๓.

คนแก่ เป็นเรื่องของนักบวชจึงไม่สนใจและเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นสำหรับชีวิต ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้คนในสังคมแย่งชิงกันเป็นใหญ่ ความร่ำรวย ความมีอำนาจ โดยไม่เกรงกลัวต่อผลกระทบ และกฎหมายบ้านเมือง จึงทำให้เป็นปัญหาต่อสังคมอย่างมากมาย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างทางข่าวทีวี หนังสือพิมพ์ วิทยุ ในปัจจุบันนี้ ฉะนั้น ความสงบสุขในสังคมจะเกิดขึ้นได้นั้น ทุกคนจะต้องมีระเบียบ มีวินัย มีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือแนวปฏิบัติต่างๆ นั้น แท้จริงก็คือ “ศีล” ของสังคมซึ่งศีลสามารถสร้างความเสมอภาค ความปลอดภัยและความสงบสุขแก่คนในชุมชนหรือสังคม ดังนั้น การรักษาศีล จึงเป็นบรรทัดฐานของคนในชุมชนหรือสังคม เป็นเบื้องต้นของกฎระเบียบต่างๆ ที่มีในชุมชนหรือสังคม ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า “คำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม และสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุดก็คือ คำสั่งสอนและหลักปฏิบัติในชั้นศีล”^๘ การรักษาศีลพื้นฐานซึ่งเป็นข้อกำหนดอย่างต่ำหรือหลักความประพฤติอย่างน้อยที่สุดในระดับศีลย่อมก่อให้เกิดความปกติเรียบร้อยดีงามแก่ผู้ประพฤติ ดังในสรงกชาดก กล่าวถึงศีลไว้ดังนี้ “บุคคลใดในโลกนี้ สำรวมกาย วาจา ใจ ไม่ทำบาปกรรมอะไร ไม่พูดเหลวไหล เพราะเหตุแห่งตน บัณฑิตเรียกคนเช่นนั้นว่า ผู้มีศีล”^๙ และในกัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้แสดงเกี่ยวกับศีลไว้ ดังนี้ “ธรรมทั้งหลายมีเจตนาเป็นต้นของบุคคลผู้ดเว้นจากปาณาติบาตเป็นต้นอยู่ที่ดีของบุคคลผู้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติอยู่ที่ดี ชื่อว่าศีล”^{๑๐} เพราะเจตนาแห่งศีลอันจะส่งผลดีต่อตนเองและสังคม

เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระองค์ได้ทรงวางหลักปฏิบัติร่วมกันของสังคมชาวพุทธ ที่เรียกว่า “ศีล” เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันของพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา จากการจัดกลุ่มของพุทธบริษัท ทำให้เห็นได้ว่าพระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับระเบียบวินัยของการอยู่ร่วมกันของภิกษุ ภิกษุณี แล้วพระองค์ยังทรงให้ความสำคัญกับกลุ่มอุบาสก อุบาสิกาด้วย โดยทรงวางระเบียบเพื่อการอยู่ร่วมกันที่เรียกว่า “ศีล ๕ ศีล ๘” ซึ่งฆราวาสผู้ครองเรือนต่างปรารถนาความสุขอันยอดเยี่ยมในกาลปัจจุบันและอนาคต ผู้สะสมบารมีเพื่อรู้ธรรมเห็นธรรมและบรรลุมรรคผลนิพพาน ซึ่งในกัมภีร์พระพุทธศาสนาได้มี

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓๑-๔๓๒.

^๙ ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๗๖/๗๐๖.

^{๑๐} พระพุทธโฆสเถระ, **กัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธนาพรส, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

กล่าวว่าการรักษาศีลเป็นมหากุศลอันยิ่งใหญ่ สามารถกำจัดอุปกิเลส ๑๖^{๑๑} และยังจัดเป็นพรหมจรรย์อย่างหนึ่งในพรหมจรรย์ ๑๐ อย่าง^{๑๒} องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของการรักษาศีลไว้มากมาย เช่น ในพระพุทธพจน์ที่ว่า “หญิงหรือชายใดเป็นผู้มีศีล เข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ เมื่อละโลกนี้ไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์”^{๑๓} จากพระพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่าการรักษาศีลมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันและการเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

อนึ่งการรักษาศีลมีอานิสงส์ต่อผู้รักษาศีลเป็นอย่างดี ดังพระพุทธพจน์ที่พระองค์ตรัสกับนางวิสาขาว่า “อุโบสถศีล ๘ ที่บุคคลเข้าจำแล้ว ย่อมมีผลยิ่งใหญ่ มีอานิสงส์มหาศาล มีความรุ่งเรือง มีผลแผ่ไพศาลยิ่ง มีผลมากกว่าสมบัติของพระเจ้าจักรพรรดิ”^{๑๔} และพระพุทธพจน์ที่ว่า “ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเทียบกับความสุขอันเป็นทิพย์แล้วถือว่าเป็นของเล็กน้อย สตรีหรือบุรุษผู้รักษาศีล ย่อมมีความสุขเป็นกำไร ไม่ถูกนิทา ย่อมเข้าถึงสวรรค์” นอกจากนี้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนายังปรากฏเรื่องราวของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีที่ใช้อุโบสถศีลเป็นอุบายในการแก้ความกระหายของลูกชายโดยเอาเงินรางวัลเป็นตัวล่อให้ลูกชายไปวัดเพื่อสมาทานรักษาศีลและฟังธรรม^{๑๕} จึงนับได้ว่าการรักษาศีลนั้นมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันชาติและอนาคตชาติ ที่ผู้รักษาศีลจะสามารถเข้าถึงได้ ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาเพื่อเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือนิพพานด้วย

การรักษาศีลเป็นการทำความดี เพื่อให้พัฒนาตนให้ก้าวไปสู่คุณธรรมขั้นสูงในอนาคต ศีลบารมีนับเป็นหนึ่งในบารมีสิบประการที่พระโพธิสัตว์ใช้ในการบำเพ็ญในทศชาติ จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่า การรักษาศีลเป็นบารมีอย่างหนึ่งที่พระโพธิสัตว์ได้ถือปฏิบัติเป็นประจำในหลายพระชาติ เช่น ทรงเสวยพระชาติเป็นพระเจ้าเนมิราชกษัตริย์แห่งกรุงมิลินทร^{๑๖} พระกัณโถก^{๑๗} จัมเปยชนาคราช^{๑๘} เป็นต้น จากเรื่องราวดังกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นว่าการรักษาศีลเป็นหนึ่งในบารมีที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุเป้าหมายอันสูงสุดคือพระสัมมาสัมโพธิญาณ

^{๑๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๗๑/๖๓-๖๔.

^{๑๒} ชมรมธรรมทาน วัดพระพุทธบาท สระบุรี, ความมหัศจรรย์อุโบสถศีลสาระธรรมจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปสยามและบรรจุกิจการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๒.

^{๑๓} อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๗๑/๒๘๘.

^{๑๔} อ.จ. อ.ก. (ไทย) ๒๓/๔๓/๓๐๕.

^{๑๕} พ.ร.อ. (บาลี) ๖/๕๗-๖๐.

^{๑๖} พ.จ.ร.อ. (ไทย) ๕/๓/๑๐๔-๑๑๖.

^{๑๗} พ.จ.ร.อ. (ไทย) ๕/๓/๒๔๖-๒๖๓.

^{๑๘} พ.จ.ร.อ. (ไทย) ๕/๓/๒๖๔-๒๗๔.

การรักษาศีลของพุทธศาสนิกชนมีความสำคัญกับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากการที่พระมหากษัตริย์ไทยสมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ทรงศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาโดยตลอด เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาตั้งมั่นอยู่กรุงสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างในการรักษาศีลเสมอ และยังทรงชักชวนให้ประชาชนและข้าราชการน้อยใหญ่ในแผ่นดินได้ทำบุญรักษาศีล ถวายทาน ฟังธรรม ดังปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาย ฟุ้งทวยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน”^{๙๕} สมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงให้ความสำคัญกับการรักษาศีลอุโบสถในวันพระมากขึ้น เพราะสมัยที่พระองค์ทรงผนวชอยู่ได้ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาจนรอบรู้แตกฉานในพระธรรมวินัย พระองค์ได้พระราชนิพนธ์คำประกาศอุโบสถและคำอาราธนาธรรมเป็นภาษาบาลีสำหรับใช้ในการสมาทานอุโบสถศีลเป็นแบบแผนที่วัดต่างๆ ทั่วประเทศได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติสืบมาจนถึงปัจจุบันนี้ เมื่อขึ้นครองราชย์ทุกวันพระอันเป็นวันอุโบสถ พระองค์ก็จะเสด็จลงโบสถ์และโปรดเกล้าให้เจ้านายและข้าราชการฝ่ายในมาประชุม สวดมนต์ ฟังธรรมเทศนา ทุกวันพระและรักษาอุโบสถศีลด้วย สืบทอดมาจนถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันก็ทรงรักษาอุโบสถศีลทุกวันพระเช่นกัน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการรักษาศีลมีความสัมพันธ์อันยาวนานกับสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่คนไทยในปัจจุบันบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับการรักษาศีลที่ยังไม่ถูกต้อง โดยคนในสังคมไทยปัจจุบันส่วนใหญ่เข้าใจว่าการรักษาศีลนั้นเหมาะสำหรับคนแก่ ผู้เป็นนักรบวช ผู้มีปัญหา หรือผู้ที่ไม่มีงานทำจึงหันหน้าเข้าหาวัด ตลอดจนไม่เข้าใจรูปแบบ หลักการ จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการรักษาศีล

จากประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจ “วิเคราะห์พัฒนาการการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อหาคำตอบว่า พัฒนาการการรักษาศีลมีความเป็นมาและความสำคัญอย่างไร มีวิธีการปฏิบัติอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร อาณิสส์อย่างไร มีกรณีตัวอย่างการรักษาศีลอย่างไร และเพื่อวิเคราะห์พัฒนาการการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการรักษาศีลในสังคมไทยในปัจจุบัน

^{๙๕} พระมหาสนิท อนุรี (สุเมหิรัญย์), “พระพุทธศาสนากับวรรณคดีไทยสมัยสุโขทัย : ศึกษาเฉพาะกรณี ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงและสุภายิตพระร่วง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๐.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมุ่งศึกษาวิธีการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาทไทยด้าน ความหมาย ลักษณะ ประเภท ความสำคัญ เป้าหมาย กรณีตัวอย่าง อาณิสยสังฆและสรูป ศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการการรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยชั้นปฐมภูมิคือ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๓๕ รวมทั้งเอกสารชั้นทุติยภูมิ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาบาลีและแหล่งข้อมูลอื่นๆ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิเคราะห์ การรักษาศีลของอุบาสกอุบาสิกาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มีศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัย และเพื่อประโยชน์ต่อการ ศึกษาวิจัยผู้วิจัยจึงให้คำจำกัดความไว้ ดังนี้

พัฒนาการ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ที่ดิงามในสังคมปัจจุบัน

ศีล หมายถึง ความประพฤติเรียบร้อยดิงาม คือไม่กระทำความชั่วตัวเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนโดยทางการกระทำภายนอกด้วยกายด้วยวาจา ในงานวิจัยนี้หมายถึงศีล ๕ ศีล ๘ อันเป็น ศีลอุบาสก อุบาสิกาเท่านั้น

การรักษาศีล หมายถึง ความตั้งใจที่จะรักษากาย วาจาและใจของตนให้เรียบร้อย ดิงาม และไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเป็นทุกข์

อุบาสกอุบาสิกา หมายถึง ชาวบ้านทั่วไปที่นับถือพระพุทธศาสนา ทำบุญให้ทาน รักษาศีล บำรุงวัดและช่วยเหลือกิจการของวัดในพระพุทธศาสนาเป็นประจำ

การรักษาศีลของอุบาสก อุบาสิกา หมายถึง พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ยึดเอาหลักของศีลธรรมมาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสงบสุข

พระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง เป็นนิกายหนึ่งที่เก่าแก่ที่สุดของชาวพุทธและยึดเอาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติจนถึงปัจจุบันนี้ในประเทศไทย

๑.๕ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึงหลักเกณฑ์การแก้ปัญหาเกี่ยวกับพระธรรมวินัยในหนังสือ โอสาเรตัพพธรรม สรุปความได้ว่า เมื่อเกิดขัดแย้งกันขึ้นด้วยข้อธรรมวินัย ก้อย่าเพิ่งคัดค้าน หรือทะเลาะวิวาทกันพียงนำประเด็นแห่งปัญหานั้นๆ มาทำการตรวจสอบเทียบเคียงหลักการทั่วไปในวินัยและในสูตรทั้งหลายดูถ้าลงรอยกันได้กับหลักเกณฑ์ใหญ่นั้นๆ แล้ว ให้ถือนั่นถูกต้อง หรือตรงตามพระพุทธประสงค์ถ้าลงกันไม่ได้ก็อย่าได้ถือเอามาเป็นหลักปฏิบัติเพราะจำมาผิดสอนสืบต่อกันมาผิด^{๒๐}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องวินัยใหญ่กว่าที่คิดถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรรสนะของเรื่องพระวินัยว่าเป็นส่วนประกอบของพระพุทธศาสนาที่สำคัญซึ่งวินัยนั้นมิใช่เป็นเพียงแต่กฎที่มีสภาพบังคับ แต่เป็นกฎหรือแนวทางที่เอื้อต่อการศึกษาและปฏิบัติของสมาชิกรวมทั้งสังคมสงฆ์ซึ่งสมาชิกรวมทั้งสังคมสงฆ์จะต้องให้การเคารพและศึกษา เพื่อให้ทราบถึงคุณประโยชน์ของวินัย และหากมีการละเมิดพระวินัยแล้วก็จะต้องมีการดำเนินการแก้ไขซึ่งวินัยหรือกฎหมายในทางพระพุทธศาสนาถือว่าสมาชิกรวมทั้งทุกคนต้องศึกษาทุกคนจะอ้างว่าไม่รู้วินัยหรือกฎหมายแล้วจะไม่ต้องรับโทษจากการละเมิดพระวินัยไม่ได้ และสมาชิกรวมทั้งทุกคนในระบบสังฆะจะต้องมีส่วนร่วมในการลงโทษผู้กระทำความผิด หรือมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขและป้องกันปัญหาอันจะเกิดจากการละเมิด พระวินัยด้วย ซึ่งรูปแบบและกระบวนการที่จะต้องนำมาใช้เพื่อการแก้ไขปัญหานี้เรียกว่าอธิกรณ์สมถวิธีโดยมีคณะสงฆ์หรือสภาสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว^{๒๑}

ประณีต ก้องสมุท ได้กล่าวถึง คำว่า “พรหม” แปลว่า ประเสริฐ เป็นชื่อของพระเจ้า ในหนังสือ ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ ว่า บุคคลที่รักษาศีลอุโบสถแล้ว เจริญธัมมานุสตรระลึกถึงคุณของพระธรรมเป็นอารมณ์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าบุคคลนั้นชื่อว่าเข้าจำ “ธรรมอุโบสถ”

^{๒๐} พุทธทาสภิกขุ, โอสาเรตัพพธรรม, (ธรรมทานมูลนิธิ ไซยา จัดพิมพ์ : ม.ป.ท., ๒๕๒๕).

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕.

อยู่ร่วมกับธรรมและมีจิตผ่องใสเพราะปรารภธรรม บุคคลที่รักษาอุโบสถแล้ว เจริญสังฆานุสติ ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์เป็นอาภรณ์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าบุคคลนั้นชื่อว่าเข้าจำ “สังฆอุโบสถ” อยู่ร่วมกับสงฆ์และมีจิตผ่องใสเพราะปรารภสงฆ์ บุคคลที่รักษาอุโบสถแล้ว เจริญศีลานุสติ ระลึกถึงความบริสุทธิ์แห่งศีลของตน พระพุทธเจ้าตรัสว่าบุคคลนั้น เข้าจำ “ศีลอุโบสถ” อยู่ร่วมกับศีลและมีจิตผ่องใสเพราะปรารภศีล บุคคลที่รักษาอุโบสถแล้ว เจริญเทวดานุสติ ระลึกถึงคุณของพระธรรมที่ทำให้เกิดเป็นเทวดา พระพุทธเจ้าตรัสว่าบุคคลนั้นเข้าจำ “เทวดาอุโบสถ” อยู่ร่วมกับเทวดาและมีจิตผ่องใสเพราะปรารภเทวดา^{๒๒}

พระมหาสุวรรณ เคลือบสุวรรณ ได้กล่าวถึงการรักษาศีล ๘ ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อการไปวัดในวันพระของพุทธศาสนิกชนกับการไปโบสถ์ในวันอาทิตย์ไว้ว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้มีวันพระขึ้นตามคำทูลขอของพระเจ้าพิมพิสารโดยทรงอนุญาตให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนรวมกันได้เดือนละ ๖ วัน เหมือนกับผู้นับถือศาสนาอื่น แต่ทรงเปลี่ยนจากวันขึ้นและแรม ๑๑ ค่ำ เป็นวันขึ้นและแรม ๑๔ ค่ำแทน แต่ต่อมาหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วได้มีการเพิ่มวันพระขึ้นอีก ๒ วัน คือ วันขึ้น ๕ ค่ำและแรม ๕ ค่ำ รวมเป็นเดือนละ ๘ วัน ทางด้านระเบียบปฏิบัติพบว่า พระพุทธเจ้าไม่ทรงเห็นด้วยกับการอดอาหารและการบูชาญัตติที่มีผู้นับถือปฏิบัติกันอยู่ในขณะนั้น ทรงดำหนิว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่ไร้สาระ ได้บัญญัติ และทรงบัญญัติระเบียบขึ้นใหม่โดยให้ผู้ที่ไปร่วมชุมนุมกันในวันพระได้ฝึกใจด้วยการปฏิบัติตามวิธีการดำเนินชีวิตของพระอริยะ (พระอรหันต์) ที่เรียกว่า อริยอุโบสถ ได้แก่ การรักษาศีล ๘ ข้อ ตามกำลังศรัทธาผู้มีศรัทธาน้อยให้รักษา ๑ วัน ๑ ค่ำ เรียกว่า ปกติอุโบสถ ผู้มีศรัทธาปานกลางให้รักษาตลอด ๓ วันคือ ก่อนวันพระ ๑ วัน วันพระ ๑ วัน และต่อจากวันพระอีก ๑ วัน เรียกว่า ปฏิชาครอุโบสถ หากผู้ใดมีศรัทธามากก็ให้รักษาติดต่อกันตลอดครึ่งเดือน เรียกว่า ปาฏิหาริย์ปักข์อุโบสถ โดยระหว่างที่รักษาศีลให้พยายามทำใจให้สงบด้วยการให้ทาน เจริญภาวนา ฟังธรรมและสนทนาธรรมตามความเหมาะสมกับความสามารถของแต่ละคน^{๒๓}

อาภรณ์ พุกกะมานและคณะ ได้กล่าวถึงในผลงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาการสอนศีลเพื่อสร้างเสริมพุทธธรรมจริงในสังคมไทย ไว้ว่า พุทธบริษัทฝ่ายภคฤหัสถ์ จะมีข้อกำหนดความประพฤติขั้นต่ำสุด ในมาตรฐานของศีล ๕ แต่ผู้ใฝ่ใจพัฒนาตนสู่ความสูงขึ้นไปจะปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น

^{๒๒} ประณีต ก้องสมุทร, ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี. อินเตอร์พรีนท์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕-๔๑.

^{๒๓} พระมหาสุวรรณ เคลือบสุวรรณ, “การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อการไปวัดในวันพระของพุทธศาสนิกชนกับการไปโบสถ์ในวันอาทิตย์”, ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาศาสนา : เปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๒๖๓.

ได้อีก เช่น รักษาศีล ๘ คำว่า ศีล ๘ นี้เป็นคำเรียกพื้นบ้าน ที่มาในพระไตรปิฎกมีอยู่หลายคำ เช่น อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ภาษาบาลีว่า อฏฐัง กสมนฺนาคอุโบสถ อุโบสถมีองค์ ๘ ภาษาบาลีว่า อฏฐังคิกอุโบสถ องค์อุโบสถ ๘ ภาษาบาลีว่า อฏฐอุโบสถังค อุโบสถประกอบด้วย องค์ ๘ ประการ ในการรักษาอุโบสถศีลแต่ละอย่างนั้นพระพุทธเจ้าตรัสว่า มีความแตกต่างกัน ในทางปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ^{๒๔}

โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ได้กล่าวถึง การศึกษาวิเคราะห์เรื่องศีล ๕ ในพระไตรปิฎก ไว้ว่า ถ้าผู้ใดมีอุตสาหะประพฤติปฏิบัติให้ยิ่งขึ้นไปอีก เช่น รักษาอุโบสถมีองค์ ๘ ในวันอุโบสถ ลิกขาบทนี้เองที่ทำให้ศีลระดับกลางกลายมาเป็นศีลระดับวินัย เพราะวินัยก็คือการประมวลแห่ง ลิกขาบททั้งหลายนั่นเอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ศีลก็ดี ลิกขาบทก็ดี วินัยก็ดี มีความใกล้เคียงกัน แต่ ศีลมุ่งความสงบสุขตามปกติของธรรมชาติ คือ หลักที่จะรักษาความสมดุลของธรรมชาติไว้ว่า คน หวานพืชเช่นใด ก็ต้องได้รับผล (ผลิต) จากพืชเช่นนั้น ผู้กระทำความดีย่อมได้รับผลดี ผู้กระทำความชั่วย่อมได้รับผลแห่งกรรมชั่ว ส่วนวินัยได้แก่ส่วนที่แยกออกมาจากศีลนั่นเอง หากแต่มุ่ง กำกับความประพฤติของบุคคลในหมู่คณะ ให้ปฏิบัติสอดคล้องกับความมุ่งหมายของชุมชน หรือ หมู่คณะที่ต้องการฝึกหัดตนให้พัฒนาต่างๆ ขึ้นไปโดยวิธีนำเอาหลักธรรมในศีลนั้นมากำหนดเป็น วินัยบังคับแก่พวกตน^{๒๕}

พ. สถิตวรรณ (พิจิตร จิตตวณฺโณ) หนังสืออนุปพิทกาทิปนี ภาค ๒ การพรรณนา ศีล กล่าวถึงศีล ๕ ไว้ว่า ศีล ๕ หรือเบญจศีลในพระพุทธศาสนา ถ้ารักษาประจำเรียกว่า นิจศีล คือ ศีลที่รักษาเป็นนิตย์ เรียกอีกอย่างว่า มนุษยธรรม คือ ธรรมะสำหรับมนุษย์ เพราะทำจิตใจ ของคนผู้มีศีลให้สูงขึ้น และทำให้ต่างจากสัตว์ดิรัจฉาน ถ้าผู้ใดไม่มีศีล ๕ ชื่อว่าไม่มีมนุษยธรรม ย่อมทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคมได้มาก ถ้าหากว่าคนในโลกมีศีล ๕ หรือ มนุษยธรรมโดยทั่วไปแล้วโลกหรือประเทศชาติบ้านเมืองก็จะสงบสุขอย่างยิ่ง^{๒๖}

พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช หนังสือประทีปส่องธรรม กล่าวถึงศีลอันเป็นพื้นฐานที่ จำเป็นสำหรับมนุษย์ได้ว่า ก่อนการเจริญสติ ศีลที่จำเป็นและขาดไม่ได้ คือ การรักษาศีล เพราะ ศีลเป็นเครื่องกั้นไม่ให้ผู้ปฏิบัติตกไปสู่ความชั่วร้ายทางกายและวาจา และเป็นเครื่องนำความ

^{๒๔} อากรณฺ์ พุกกะมาน, ชัยพร วิชชาวุธ, เกียรติ เปมกิตติ, การศึกษาการสอนศีลเพื่อเสริมสร้าง พุทธธรรมจริยาในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : เจริญผล, ๒๕๒๘), หน้า ๑๖.

^{๒๕} โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, “ศึกษาวิเคราะห์เรื่องศีล ๕ ในพระไตรปิฎก”, สารนิพนธ์พุทธศาสตร ดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๓.

^{๒๖} พ. สถิตวรรณ (พิจิตร จิตตวณฺโณ), อนุปพิทกาทิปนี ภาค ๒ การพรรณนาศีล, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ขนพิมพ์ ๕๐ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๕๘.

ร่วมเข้ามาสู่จิตใจของผู้ปฏิบัติ อันเอื้อต่อการปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป ผู้ปฏิบัติที่ไม่มีศีล แล้ว
ข้ามขึ้นไปเจริญสมาธิและปัญญาจะมีโอกาสพลาดมาก^{๒๗}

แก้ว ชิตตะขบ หนังสือหลักการถือศีลปฏิบัติธรรม กล่าวถึงศีล ๕ ไว้ว่า ศีล ๕
หรือเบญจศีล นี่เป็นมาตรฐานอย่างต่ำสำหรับการจัดระเบียบชีวิตและสังคมของมนุษย์ให้อยู่ใน
สภาพที่เอื้อโอกาสขั้นพื้นฐานในการที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม หรือทำการพัฒนาให้สูงขึ้นไม่ว่า
อย่างหนึ่งอย่างใด ทางจิตใจหรือทางวัตถุก็ตาม จัดเป็นศีลขั้นพื้นฐานของศีลทั้งปวง^{๒๘}

ปิ่น มุทุกันต์, พันเอก หนังสือพุทธศาสตร์ ภาค ๑ กล่าวถึงความมุ่งหมายในการ
รักษาศีลไว้ว่า การรักษาศีลนั้น โดยความหมายในการปฏิบัติเป็นการเว้นจากการกระทำที่ไม่ดี ไม่
ดี ไม่ดี ลักกันไม่ดี ผิดลูกเขาเมียเขาไม่ดี โกหกกันไม่ดี กินเหล้าเมายาทำให้เสียสติต่างไม่ดี
ดี การรักษาศีล คือ การงดเว้นจากการกระทำที่ไม่ดีเหล่านี้^{๒๙}

ทรงวิทย์ แก้วศรี หนังสือเบญจศีล เบญจธรรม กล่าวถึงวิริติ ๓ อย่าง ไว้ว่า คำว่า
วิริติ แปลว่า การงดเว้น หรือเจตนาเป็นเครื่องงดเว้น หมายถึง เจตนาคือ ความตั้งใจหรือจงใจงด
เว้นจากบาป จากอกุศล คือ จากบาปกรรม มีปาณาติบาต เป็นต้น และคำว่า เวรมณี
มีความหมายเช่นเดียวกัน คือ เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากบาปกรรม^{๓๐}

แนบ มหาวีรานนท์ หนังสือศีลวิสุทธิ จิตวิสุทธิ ทิฐวิสุทธิ กล่าวถึงเรื่องศีลวิสุทธิ
ไว้ว่า คำว่า ศีลวิสุทธิ หมายถึง การรักษาศีลหรือพรต ที่มีได้เจตนาจะรักษาศีลเพื่อต้องการบุญ
กุศล เพื่ออย่างอื่นอย่างใดทั้งสิ้น เพื่อความร่ำรวย เพื่ออุปสวय เพื่อไปเกิดบนสวรรค์ หรือเพื่อได้
อารมณ์ที่ตนปรารถนา การถือศีลไม่ได้เจตนาอย่างนี้ มิใช่เพื่อจะต้องการอานิสงส์ของศีลการรักษาศีล
ศีลเพื่อไปนิพพานหรือเพื่อละกิเลส ต้องการจะพ้นทุกข์อย่างเดียวนั้น ต้องมีเจตนาอย่างนี้ใน
การรักษาศีล และอีกประการหนึ่งศีลวิสุทธินี้ จะมีได้ ต้องเกิดขึ้นเพราะปัญญาเป็นเหตุศีลมีเหตุ

^{๒๗} พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช, **ประทีปส่องธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๕๑), หน้า ๘๐.

^{๒๘} แก้ว ชิตตะขบ, **หลักการถือศีลปฏิบัติธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

^{๒๙} ปิ่น มุทุกันต์ (พันเอก), **พุทธศาสตร์ ภาค ๑**, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๓๕), หน้า ๑๓๓.

^{๓๐} ทรงวิทย์ แก้วศรี, **เบญจศีล เบญจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐),
หน้า ๑๔.

เกิดได้ ๒ อย่าง คือ เกิดด้วยปัญญา หรือเกิดด้วยกิเลส ศิลที่จะวิสุทธิได้ จะต้องเกิดขึ้นเพราะปัญญาเป็นเหตุ จึงจะเป็นวิสุทธิได้^{๓๑}

พระมหาชัยณรงค์ วรณชโย ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเรื่องศิลปในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปความได้ว่า ศิลมีลักษณะทรงไว้ซึ่งความดีทั้งปวง ไม่มีโทษเป็นความงาม มีความละเอียดเกรงกลัวต่อบาปเป็นเหตุอันใกล้ โดยได้แสดงถึงการเกิดขึ้นแห่งธรรมปาติโมกข์และอาณาปาติโมกข์ ประเภทของศิลปแบ่งเป็น ศิลของฆราวาส คือ ศิล ๕ ศิล ๘ อาชีววัฏฐมกศิลป เป็นต้น และศิลปของบรรพชิต คือ สามเณรศิลป ภิกขุศิลป ภิกขุณีสิล ปาติโมกข์สังวรศิลป อินทริยสังวรศิลป อาชีวปาริสุทธิศิลป ปัจจัยสันนิสติดศิลป เป็นต้น ศิลเป็นเหตุนำประโยชน์มาให้มาก ศิลเป็นการสำรวมกาย วาจา ใจ อันเป็นฐานรองรับคุณงามความดีที่สูงขึ้นไปด้วยอำนาจทางใจเมื่อมีความประจวบเหมาะแห่งเหตุที่จะชวนหรือความละเอียดเกรงกลัวที่จะไม่ทำบาปเกิดขึ้นขณะนั้นศิลปทั้งหมดได้เกิดขึ้นแล้ว เมื่อศิลปเกิดขึ้นในจิต จิตทุกดวงเป็นอันคุ้มครองดีแล้ว ศิลเป็นเครื่องรองรับกุศลธรรมทั้งหลาย ได้แก่ ไตรสิกขา ๓, สติปัฏฐาน ๔, สัมมัปปธาน ๔, อธิเบทา ๔, อินทริย ๕, โพชฌงค์ ๗, และศิลปในฐานะรองรับอริยมรรคมีองค์ ๘, ผู้บำเพ็ญต้องอบรมศิลปให้ดีชำระศิลปให้ดีเพราะศิลปเป็นที่รองรับพื้นฐานเบื้องต้นของธรรมทั้งปวง ศิลจะนำความสุขมาให้ในชีวิตประจำวันด้วยการศึกษาเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างที่เนื่องด้วยศิลปด้วยปัญญาแล้วอบรมด้วยจิตภาวนา โดยการดำรงมั่นอยู่ในศิลปเป็นพื้นฐานเสียก่อน ย่อมประสบสุขอยู่ในชีวิตประจำวันและเสนอแนะว่า คัมภีร์ศิลปคานีเป็นอุปกรณ์แห่งการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจในเรื่องศิลปให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเรื่องศิลปมีเนื้อความกว้างขวาง มีเนื้อความที่ควรศึกษาต่อไปเช่นเรื่องศิลปในฐานะรองรับเบญจธรรม^{๓๒}

พระวรมะศรี จารุณโณ ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การวิเคราะห์เรื่องศิลปในคัมภีร์ล้านนาเรื่อง อานิสงส์ศิลปเส้นเดียว สรุปความได้ว่า ศิล ในคัมภีร์เส้นเดียวมีความสอดคล้องกับศิลปในพระไตรปิฎก ทั้งด้านความหมาย ลักษณะ รัส ปัจจุปัฏฐานและอานิสงส์ คือ การสำรวม กาย วาจาให้เรียบร้อยดีงาม ละเว้นจากสิ่งที่เป็นอกุศลทั้งปวง ทรงไว้ซึ่งกุศลธรรม ย่อมก่อให้เกิดความปิติ เบิกบานใจ มีปัจจุปัฏฐาน คือ ความสะอาดทางกาย ทางวาจา และทางใจ และมีหิริ (ความละเอียดเกรงใจ) โอตตปปะ (ความเกรงกลัวต่อบาป) เป็นปทัฏฐานเหมือนกันแต่ในคัมภีร์อานิสงส์ศิลปเส้นเดียวนั้นเป็นการรักษาศิล ๕ ข้อที่ ๓ คือ กามเมสุมิจณาจารเพียงข้อเดียว ซึ่งก่อให้เกิด

^{๓๑} แนบ มหาวิธานนท์, ศิลวิสุทธิ จิตวิสุทธิ ญาณวิสุทธิ, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕-๒๖.

^{๓๒} พระมหาชัยณรงค์ วรณชโย, “การศึกษาเรื่องศิลปในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

อานิสงส์จากการรักษาศีลเพียงข้อเดียวนั้นอย่างหาที่สุดมิได้เมื่อเกิดความเลื่อมใสแล้ว ต่อมาขอมุขรักษาศีลทั้ง ๕ ข้อได้อย่างบริบูรณ์ และองค์ประกอบอื่นๆ ขอมสมบุรณ์ขึ้นท้ายที่สุดสามารถบรรลุโศดาบันด้วยอานิสงส์ศีลเส้นเดียว หรือเพียงข้อเดียวที่ตนได้ปฏิบัติอย่างจริงจังเป็นอันดับแรก แต่ด้วยสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะทางวัฒนธรรมที่มีแนวโน้มก่อให้เกิดปัญหาและอุบัติเหตุต่างๆ ดังจะเห็นได้ว่า อาชญากรรมร้ายแรงทั้งหมดที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของการละเมิดศีล ๕ อันเป็นเกณฑ์การควบคุมพฤติกรรมอย่างต่ำที่สุดของมนุษย์ ถ้าจะทำให้คนในสังคมมีความสุขเรียบร้อย จะต้องมีการพัฒนาศีลให้เกิดขึ้นกับบุคคลในสังคม ศีลนอกจากเป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานที่ควบคุมความประพฤติของบุคคลไปสู่เป้าหมายที่สูงขึ้นแล้ว ยังเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อีกด้วย^{๓๓}

พระอุบล กตปุญโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย” สรุปความได้ว่า ศีลในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่กำหนดตามหลักเหตุผลของกฎธรรมชาติ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบ ความประพฤติปฏิบัติต่อเนื่องกันโดยตลอด ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ความประพฤติในภพภายนอกกายและวาจาข้อมเริ่มที่จิตใจก่อน เจตนาในใจจึงเป็นตัวนำปรุงแต่งชักนำคุณภาพของจิตใจเป็นตัวนำ ชักจูงจิตใจให้เป็นไปต่างๆ นั่นคือเมื่อเจตนาเกิดขึ้นแต่ละครั้งก็หมายถึงว่ากรรมเกิดขึ้นตามจำนวนของเจตนา นั้น ศีลตามความหมายในพระพุทธศาสนา คือเจตนางดเว้นความชั่วต่างๆ ถือได้ว่าเจตนาเป็นศีลเพราะเจตนาเป็นใหญ่ในการประพฤติดงดเว้น การประพฤติดงดเว้นจากความชั่วที่ได้ประกอบ ความไม่คิดเพ่งเล็งอยากได้ ความไม่คิดร้ายผู้อื่น และมีความเห็นชอบ จึงเป็นเจตสิกศีล ความสำรวมระวังความชั่วทางกายทางวาจาโดยอาศัยใจเป็นเครื่องงดเว้น ระวังบาปที่เกิดขึ้นในอารมณ์ และพึงห้ามใจในอารมณ์ที่เป็นบาปนั้นเป็นสังวรศีล การสำรวมระวังที่ส่งผลถึงความเชื่อมั่นในตนเอง อันก่อให้เกิดความยับยั้งตนเองได้ ข้อมมีคุณค่าในการส่งเสริมระเบียบวินัยสำหรับตนเองและสังคมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นสังวรศีลอาจถือได้ว่าเป็นคุณสมบัติของวินัยหรืออาจกล่าวได้ว่า สังวรเป็นอรรถของวินัยและมีวิปฏิสารเป็นอรรถ ความประพฤติปฏิบัติในขณะที่ดำเนินอยู่ สังวรช่วยควบคุมกิริยาอาการให้อยู่ในภาวะถนัดหรือเหมาะสมที่สุดแก่งานจัดเป็นอริศีลสิกขา^{๓๔}

พระมหาสารวย ญาณสวโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย สรุปความได้ว่า มีผลกระทบแก่สังคมโดยรวม ๒ ประเด็น

^{๓๓} พระวรเมศร์ จารุณโณ, “การวิเคราะห์เรื่องศีล ในคัมภีร์ล้านนาเรื่อง อานิสงส์ศีลเส้นเดียว”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๓๔} พระอุบล กตปุญโญ, “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔๐.

คือ ด้านสังคมเป็นโทษทางสังคมคือเป็นสิ่งที่ชาวโลกติเตียน (โลกวัชชะ) นำความอับอายเสื่อมเสียมาสู่วงศ์สกุล เพราะคนที่เสพสุราเมรัยและของเมาแล้วฆ่าสัตว์เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน เสพสุราแล้วลักทรัพย์ นื้อโกง ทุจริตต่อหน้าที่ เป็นต้น เสพสุราเมรัยและของเมาแล้วประพฤติดิในสตรีหรือบุรุษที่ต้องห้าม เสพสุราเมรัยและของเมาแล้วพูดปด พูดหลอกลวงและเสพสุราเมรัยและของเมาแล้วกระทำให้หมดความละอาย หมดความเกรงกลัวการทำชั่วทั้งปวง และด้านตนเองเป็นโทษทางธรรมที่ให้ผลในชาตินี้ทำให้สติปัญญาเสื่อมถอย ทำให้ขาดความเคารพยำเกรงไม่มีใครเชื่อถือ และสุดท้ายจะมีปัญญาเสื่อมถอยกลายเป็นคนบ้า^{๓๕}

สรุปจากการศึกษาเอกสารวิจัยเรื่อง ศึกษาเชิงวิเคราะห์พัฒนาการการรักษาศีลของอุบาสกอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การรักษาศีลในทางพระพุทธศาสนาได้มีวิธีการรักษากาย วาจาและใจของตนให้เรียบร้อย เพื่อความหลุดพ้น ส่วนการรักษาศีลของอุบาสกอุบาสิกาในปัจจุบันได้มีวิธีการรักษากาย วาจาและใจของตนให้เรียบร้อย เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า มีเนื้อหาที่จะศึกษาอย่างเพียงพอและปรากฏพบเอกสารและงานวิจัยในเรื่องที่จะศึกษานี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวแล้ว

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ทุติยภูมิและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจัดทำเป็น ๒ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีและความหมายทั่วไปนั้นผู้วิจัยจะใช้พระไตรปิฎก อรรถกถา ภิกขา ปกรณ์พิเศษเป็นหลักและงานเขียน บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

^{๓๕} พระมหาสำราญ ญาณสวโร, “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๒.

๒) ในส่วนที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์แนวคิดของนักปราชญ์และวิธีการรักษาศิล
ของ อุบาสกอุบาสิกาตามหลักของการรักษาศิลนั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากเอกสาร ตำรา งานเขียน
บทความ ทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๓ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการทำการวิจัยเรื่องวิเคราะห์พัฒนาการการรักษาศิล
ของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีดังต่อไปนี้

๑.๓.๑ ทำให้ทราบหลักการรักษาศิลของอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓.๒ ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์พัฒนาการการรักษาศิลของอุบาสก อุบาสิกาใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

